

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора філософії за спеціальністю 081 Право Даниленко Анни
Олександрівни на дисертацію Арутюняна Еміля Карленовича на тему:
«Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції», поданої на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю
081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Корупція в Україні має системний характер, а її подолання неможливе без створення цілісної та ефективної моделі адміністративно-правового забезпечення, яка б охоплювала не лише формально закріплені повноваження антикорупційних органів, але й механізми координації, взаємодії, громадського контролю та міжнародного співробітництва, що, у свою чергу, потребує доктринального осмислення та науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства, які в повному обсязі представлені у поданій дисертації. Важливою науковою перевагою роботи є чітке структурування системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протидії корупції та запропоноване автором бачення їх функціональної взаємодії, що дозволяє не лише усвідомити складність і багаторівневність антикорупційного механізму, але й виявити його слабкі місця, зокрема відсутність єдиного координаційного центру, недостатню узгодженість нормативних приписів та дублювання окремих повноважень, що створює підґрунтя для розроблення практично значущих рекомендацій щодо реформування системи протидії корупції.

Значущим є також те, що дисертант приділив особливу увагу адміністративно-правовим інструментам забезпечення протидії корупції, розкривши їх правову природу, функціональне призначення та проблеми застосування у діяльності суб'єктів публічної адміністрації, унаслідок чого було запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення процедурного забезпечення антикорупційної діяльності, що може бути безпосередньо використано у правозастосовній практиці.

Таким чином, дисертація Арутюняна Еміля Карленовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції» є актуальним науковим

викликом для формування та становлення принципів правової держави, зміцнення довіри громадян до влади та успішної реалізації антикорупційних реформ.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. При вивченні дисертаційної роботи та наукових публікацій автора з'ясовано, що дослідження є структурованим, логічним, послідовним і відповідає заявленій меті та поставленим завданням, відображеним у роботі.

Автором, здійснено аналіз достатньої кількості доробок вітчизняних і зарубіжних вчених та науковців, а також положень як національного, так і міжнародного законодавства з цілого спектру питань, які стосуються адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні, що свідчить про теоретичну та практичну значущість тематики дисертаційної роботи.

Також слід відмітити, що всі розділи дисертаційної роботи побудовані за принципом пропорційності, взаємовиключення та непересічності, характеризуються єдністю змісту, в результаті чого автору вдалося виконати поставлені завдання та надати обґрунтовані висновки, пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративного законодавства в частині реалізації антикорупційної політики в Україні.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано у семи наукових публікаціях, серед яких чотири статті опубліковані у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; три – тези доповідей і повідомлень на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про факт обґрунтованості результатів дисертаційного дослідження в галузі адміністративного права, їх цінності для теоретичного і практичного застосування в межах виконаних дисертантом завдань, а також про те, що дослідження Арутюняна Еміля Карленовича здійснено на високому науковому рівні, а наукові публікації висвітлюють положення всіх розділів дисертаційної роботи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм характером дисертація є новітнім комплексним дослідженням у сфері адміністративно-правового забезпечення протидії корупції, в результаті якого сформовано теоретичну характеристику корупційних проявів, визначено організацію здійснення протидії корупції та виділено окремі напрями адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем.

Зокрема, вперше запропоновано форми взаємодії та координації суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протидії корупції поділяти на: 1) організаційно-управлінські, що забезпечують практичну координацію дій суб'єктів та їхню взаємодію у виконанні спільних завдань; 2) інформаційно-комунікаційні, що спрямовані на взаємообмін релевантною інформацією; 3) аналітично-моніторингові, що забезпечують оцінювання, аналіз, прогнозування та коригування антикорупційної діяльності; 4) нормативно-процедурні, що спрямовані на правове визначення процесів взаємодії та координації.

Удосконалено особливості адміністративно-правових відносин з протидії корупції, які визначаються: спеціально-антикорупційною нормативною детермінованістю; публічно-владним та багаторівневим суб'єктним складом; превентивно-санкційною функціональною спрямованістю; підвищеною процедурною формалізованістю та контролью-наглядним характером; переважанням позасудових форм реалізації при гарантованому судовому контролі.

Також, автором удосконалено можливості структуризації системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у взаємопов'язані блоки, які включають: суб'єктів формування та нормативно-інституційного забезпечення антикорупційної політики; суб'єктів реалізації державної антикорупційної політики загальної та спеціальної компетенції; суб'єктів контролю, нагляду та оцінювання ефективності протидії корупції; суб'єктів корпоративного (внутрішньо-

організаційного) забезпечення протидії корупції; суб'єктів суспільного та міжнародного забезпечення протидії корупції.

Отримали подальшого розвитку напрямки вдосконалення міжнародного співробітництва у сфері адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні щодо: гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та формування інтегрованої системи міжнародної координації антикорупційної діяльності; удосконалення процедур міжнародної правової допомоги; розширення участі України у міжнародних антикорупційних програмах, ініціативах та проєктах; інституційної професіоналізації антикорупційних органів; розвитку механізмів міжнародного розшуку, арешту та повернення активів; посилення співпраці з міжнародними організаціями щодо забезпечення прозорості відбудови України; розбудови спільних антикорупційних дослідницьких та аналітичних центрів; залучення міжнародних експертів до моніторингу діяльності антикорупційних інституцій; розширення можливостей для співпраці з міжнародними медіа та громадським сектором.

В роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації як теоретичного характеру так і, пов'язанні з ними рекомендації щодо практичного застосування, що свідчить про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Автором проаналізовано та використано у дисертаційному дослідженні вагомі, ґрунтовні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених науковців, в яких аналізувалися і історичні і, методологічні аспекти адміністративно-правового забезпечення протидії корупції.

Автором досягнуто поставленої мети дисертаційного дослідження щодо визначення сутності, правових засад, організації здійснення та окремих напрямів адміністративно-правового забезпечення протидії корупції для формування перспективних заходів реалізації антикорупційної політики України та оптимізації міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції. Тож, все вище зазначене

свідчить не лише про логічність та послідовність автора у дослідженні, а й про достатній рівень обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, зроблених автором.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Про високий рівень виконання поставленого завдання та оволодіння здобувачем методології наукового дослідження свідчить використання, обраних з урахуванням мети та завдань, об'єкта та предмета дослідження, сукупністю загально-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження (діалектичний, історичний, дедукції та індукції, формально-юридичний, структурно-функціональний, організаційно-правовий, формально-логічний, теоретико-прогностичний).

Завдяки такій широкій методологічній базі, поставленні автором, задля досягнення мети дисертаційного дослідження, завдання виконанні на високому методологічному рівні, що слугує підтвердженням оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертантом в своїй роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та використовуються у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі, про що свідчать Акти впровадження, які є додатками до дисертаційної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження Арутюняна Еміля Карленовича має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені в положеннях МОН та, зокрема, у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність. Визначено мету, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження та поставлено наукові завдання.

Зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження з зазначення підрозділів, в яких автор їх використовував. Окреслено наукову новизну отриманих результатів, що зумовлена характером обраної теми та підходом до її дослідження, практичне значення отриманих результатів та викладено дані щодо проходження основними теоретичними положеннями та практичними результатами апробації.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика адміністративно-правового забезпечення протидії корупції» складається з трьох підрозділів, та визначає поняття та сутність адміністративно-правового забезпечення протидії корупції; сутність адміністративно-правових відносин з протидії корупції їх коло та особливості; правові засади адміністративно-правового забезпечення протидії корупції та місце в ньому адміністративного законодавства.

Розділ 2 «Організація здійснення протидії корупції» складається з трьох підрозділів, та визначає систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протидії корупції, адміністративно-правові інструменти адміністративно-правового забезпечення протидії корупції та особливості взаємодії та координації суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протидії корупції.

Розділ 3 «Окремі напрями адміністративно-правового забезпечення протидії корупції» складається з двох підрозділів, та трактує поняття та процедури здійснення громадського контролю та нагляду у сфері адміністративно-правового забезпечення протидії корупції, а також особливості міжнародного співробітництва у сфері адміністративно-правового забезпечення протидії корупції.

Узагальнено напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення протидії корупції на основі досвід міжнародного співробітництва.

В підсумку кожного розділу та всієї дисертаційної роботи, дисертант наводить висновки, які відповідають змісту проведеного наукового пошуку кожного розділу та дослідження загалом, які свідчать про пропорційне виконання поставлених наукових завдань та як результат – досягнення автором поставленої мети дослідження.

При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Результати дисертаційного дослідження Арутюняна Еміля Карленовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції» є достатньо обґрунтованими і виваженими, а тому можуть використовуватись у науково-дослідній діяльності, в подальших наукових пошуках, освітньому процесі у вищих навчальних закладах, а також при підготовці наукових публікацій та монографічних досліджень у сфері реалізації антикорупційної політики.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи отримані Арутюняном Емілем Карленовичем результати здійсненого дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання.

По-перше, у системі суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протидії корупції (підрозділ 2.1) недостатньо чітко окреслено роль органів місцевого самоврядування як автономних носіїв публічної влади, що не дозволяє повною мірою простежити специфіку реалізації антикорупційної політики на локальному рівні.

По-друге, попри комплексний аналіз адміністративно-правових інструментів протидії корупції (підрозділ 2.2), у роботі не запропоновано їх чіткої ієрархізації за рівнем юридичної сили та обов'язковості, що могло б посилити прикладну цінність дослідження.

По-третє, розділ 3 «Окремі напрями адміністративно-правового забезпечення протидії корупції» має два окремі підрозділи, у яких розкрито поняття та процедури здійснення громадського контролю та нагляду у сфері адміністративно-правового забезпечення протидії корупції, та міжнародне співробітництво. Однак, здобувачу у цій частині роботи слід було б сформулювати окремий підрозділ щодо напрямків вдосконалення антикорупційного законодавства.

По-четверте, у загальних висновках дисертації окремі рекомендації сформульовані у загальному вигляді без чіткої вказівки на конкретні норми законодавства, які пропонується змінити або доповнити, що дещо знижує прикладну конкретизованість отриманих результатів.

Зазначені зауваження та рекомендації носять дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня та практичної значущості представленого до захисту дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць фактів порушення академічної доброчесності (плагиату чи фальсифікації) не виявлено. Дисертація Арутюняна Еміля Карленовича є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Арутюняна Еміля Карленовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Арутюнян Еміль Карленович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доктор філософії зі спеціальності 081 Право,

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту

публічного права

Анна ДАНИЛЕНКО